

มุมมองของครูต่อบทบาทของดนตรีในวัฒนธรรมของนักเรียนหูหนวก:
กรณีศึกษาในโรงเรียนสอนคนหูหนวก
Teacher's Perspectives on Role of Music in Deaf Students' Culture:
Case Study of Deaf School

นัทธี เชียงชนะนา¹ เพ็ญพัทธ์ แก้วดี²
วิไลพร ปัจฉิมเพ็ชร³ สร้อยทอง หยกสุริยันต์⁴
Natee Chiengchana¹ Penpak Kaewdee²
Wilaiporn Pudchimphet³ Soithong Yoksuriyan⁴

¹อาจารย์ ดร., ภาควิชาหูหนวกศึกษา วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

²Corresponding author, E-mail: natee.che@mahidoLac.th

^{3,4}ล่ามภาษามือ, ภาควิชาหูหนวกศึกษา วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองของครูต่อบทบาทของดนตรีในวัฒนธรรมของนักเรียนหูหนวกในโรงเรียนสอนคนหูหนวกในประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยกรณีศึกษา ทำการศึกษามุมมองบทบาทของดนตรี 3 ด้าน ได้แก่ 1) บทบาทของดนตรีในกิจวัตรประจำวัน 2) บทบาทของดนตรีในหลักสูตรและการเรียนการสอน และ 3) กิจกรรมเสริมหลักสูตรและการให้การสนับสนุนด้านดนตรีกรณีศึกษาในครั้งนี้ คือ โรงเรียนสอนคนหูหนวกในประเทศไทย จำนวน 4 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดอุดรธานี โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม และโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ครูผู้สอนและครูที่เป็นผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมดนตรีสำหรับนักเรียนหูหนวก จำนวนทั้งหมด 8 คน จากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวมาทำการวิเคราะห์เชิงอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า ดนตรีเข้าไปมีบทบาทในกิจวัตรประจำวันของนักเรียนหูหนวกในบริบทของโรงเรียนใน 4 กิจกรรมหลัก ได้แก่ การฟังดนตรี การเคลื่อนไหวประกอบดนตรี การร้องเพลง และการเล่นเครื่องดนตรี ในด้าน บทบาทของดนตรีในหลักสูตรและการเรียนการสอนพบว่า ดนตรีถูกบรรจุเป็นกิจกรรมในชั้นเรียนวอลดอร์ฟในระดับประถมศึกษาในรูปแบบของการบูรณาการร่วมกับรายวิชาอื่นๆ และมีรายวิชาดนตรีในระดับชั้นมัธยมศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะทางดนตรี และส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน นอกจากนี้กิจกรรมดนตรียังถูกจัดให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโรงเรียนในรูปแบบกิจกรรมชมรมดนตรีโดยการจัดการเรียนการสอนดนตรีและกิจกรรมดนตรีในโรงเรียนทั้งหมดได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและอุปกรณ์ต่างๆ จากผู้บริหารเป็นอย่างดี

คำสำคัญ: ดนตรี / วัฒนธรรมของนักเรียนหูหนวก / มุมมองของครู

Abstract

The purpose of this study was to study teacher's perspectives on role of music in culture of deaf students in deaf school in Thailand. Case study methodology was employed to study perspectives on role of music in three aspects: daily routine, curriculum and instruction, extra-curricular activities and support. The cases were four deaf school in Thailand consisting of Khon Kaen School for the Deaf, Udon Thani School for the Deaf, Nakhon Pathom School for the Deaf, and Songkhla School for the Deaf. Eight participants were interviewed including teachers and administrative teachers who took responsibility in music instruction or music activities for deaf students. Inductive analysis was used to analyze the data from interview.

Finding revealed four music activities that deaf students participated in daily routine including listening, movement, singing, and playing instruments. In terms of role of music in curriculum and instruction, music activities were integrated with other subjects in Waldorf classroom for elementary students. For secondary level, music was provided as subjects according to Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 toward two primary goals: 1) developing the music knowledge and skills and 2) using music to enhance child development. Additionally, music was provided as part of extra-curricular activities in school in the form of music club. All of the music instruction and activities in school were supported budget and equipment well by administrators.

Keywords: Music / Deaf students' culture / Teachers' perspectives

ที่มาและความสำคัญ

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มคนในสังคมต่างๆ ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ยาวนาน วัฒนธรรม จึงมีความหมายครอบคลุมถึงความเจริญงอกงามของสังคม ซึ่งแสดงออกถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสามัคคีกันและความก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมของประชาชน ทั้งความเจริญงอกงามทางจิตใจและทางวัตถุ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2558) ดังนั้นวัฒนธรรมจึงแสดงถึงแนวทางของวิถีชีวิตซึ่งมีความเฉพาะเจาะจงในกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง (Darrow, 1993) ดังเช่นวัฒนธรรมของคนหูหนวกที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของคนที่มีการได้ยิน ในประเทศสหรัฐอเมริกาคนหูหนวกนั้นมีประเพณี จารีต และธรรมเนียม ที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของคนที่มีการได้ยิน และมีทั้งการรับเอาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมคนที่มีการได้ยินเข้ามาใช้ในวัฒนธรรมของตน แต่อย่างไรก็ตามสิ่งที่ทำให้ให้ชุมชนคนหูหนวกมีความแตกต่างจากคนที่มีการได้ยินอย่างเด่นชัดที่สุดคือการใช้ภาษามือในการสื่อสาร (Darrow, 1993) เช่นเดียวกับกับวัฒนธรรมของคนหูหนวกในประเทศไทย ซึ่งมีการรวมกลุ่มกันอยู่เป็นชุมชนคนหูหนวก มีประเพณีและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และเน้นการสื่อสารโดยใช้ภาษามือเป็นหลัก แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยความจำเป็นในการประกอบอาชีพ ทำให้คนหูหนวกมุ่งเข้าสู่ชุมชนเมืองที่แวดล้อมไป

ด้วยวัฒนธรรมของคนที่มีการได้ยิน ซึ่งสามารถสร้างโอกาสของการประกอบอาชีพได้มากกว่าในชุมชนคนหูหนวก (Joshua Project, 2018) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้คนหูหนวกซึมซับวัฒนธรรมของคนที่มีการได้ยินหลายด้านด้วยกัน และหนึ่งในนั้นก็คือ “วัฒนธรรมดนตรี”

ดนตรีจัดเป็นศิลปะแห่งเสียงที่ถูกร้อยเรียงกันอย่างมีระเบียบแบบแผนจนเกิดความไพเราะและกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้เล่นและผู้ฟังทำให้เกิดความสุข สนุกสนาน และความเพลิดเพลิน คนทุกคนสามารถรับรู้และเข้าถึงดนตรีได้ไม่ว่าแม้แต่คนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ดังที่ Adamek และ Darrow (2010) ได้กล่าวว่า เราสามารถปรับเปลี่ยนตัวดนตรีเพื่อให้ผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินทั้งคนหูหนวกและคนหูตึงสามารถรับรู้และเข้าถึงดนตรีได้ โดยเฉพาะผู้ที่ยังมีอาการหลงเหลืออยู่ ทำให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมดนตรีอย่างมีความหมายจากการรับรู้จากการสัมผัสเทือน ลักษณะของจังหวะ การเคลื่อนไหว และการแสดงออก นอกจากนี้ผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินบางคนยังมีความสามารถในการแยกแยะระดับเสียงของดนตรีได้อีกด้วย (Darrow, 1992) ด้วยเหตุนี้ดนตรีจึงถูกรับเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในบริบททางวัฒนธรรมของคนหูหนวก

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมดนตรีสำหรับคนหูหนวกในต่างประเทศ พบหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับดนตรีในบริบทของการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี 1848 The American Asylum เผยแพร่เอกสารชื่อว่า the American Annals of the Deaf and Dumb ฉบับที่ 2 โดยมีบทความชื่อว่า “Music among the Deaf and Dumb” ซึ่งมีการแสดงข้อมูลกรณีศึกษาการเรียนการสอนเปียโนให้กับผู้หูหนวกคนหนึ่ง สอนโดย William Wolcott Turner และ David Ely Bartlett โดยมีรายละเอียดของหลักการและวิธีการสอนดนตรีให้กับผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ทั้ง Turner และ Bartlett ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีชื่อจารึกไว้ในประวัติศาสตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกาในด้านการจัดการเรียนการสอนดนตรีสำหรับเด็กพิการ และผลงานของเขาทั้งสองถือได้ว่าเป็นแรงผลักดันสำคัญให้เกิดการจัดการเรียนการสอนดนตรีสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินในระบบโรงเรียนของรัฐบาล จากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าในประเทศสหรัฐอเมริกามีการจัดการเรียนการสอนดนตรีให้กับคนหูหนวกมาไม่น้อยกว่า 137 ปี (Darrow & Heller, 1985)

สำหรับหลักฐานจากงานวิจัย พบงานวิจัยของ Darrow (1993) ทำการศึกษาบทบาทของดนตรีในวัฒนธรรมของคนหูหนวก เพื่อเป็นแนวทางให้การจัดการศึกษาทางดนตรีให้กับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคนหูหนวกทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ตัวบ่งชี้ทางวัฒนธรรมของคนหูหนวกเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางดนตรี และการมีส่วนร่วมทางดนตรีของคนหูหนวกนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกันกับคนหูดี โดยกิจกรรมดนตรีที่คนหูหนวกรู้สึกสนุกสนานมากที่สุด ได้แก่ การร้องเพลงหรือเพลงภาษามือ การฟังเพลง การเคลื่อนไหวหรือเต้นประกอบดนตรี การเล่นเครื่องดนตรี การเรียนผ่านการอ่านโน้ตเรียงตามลำดับ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอีกจำนวน 2 เรื่อง ที่สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมดนตรีในระบบโรงเรียน ได้แก่ งานวิจัยของ Darrow และ Gfeller (1991) ซึ่งทำการสำรวจโปรแกรมดนตรีในโรงเรียนเรียนร่วมสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งเข้าเรียนร่วมในชั้นเรียนดนตรีทั่วไป และน้อยกว่าครึ่งหนึ่งเรียนในชั้นเรียนพิเศษจึงไม่ได้เรียนดนตรี สำหรับเป้าหมายในการเรียนดนตรีของนักเรียนกลุ่มดังกล่าวใช้

เป้าหมายเดียวกันกับนักเรียนที่มีการได้ยิน ในส่วนวิธีการสอน สื่อการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนมีการพิจารณาแล้วว่าเหมาะสมกับการเรียนร่วมระหว่างนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและนักเรียนที่มีการได้ยิน งานวิจัยเรื่องถัดมา เป็นการประเมินความชื่นชอบในสีสันทันของเสียงและเครื่องดนตรีในนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ในโรงเรียนสอนคนหูหนวกของรัฐบาล ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ชื่นชอบสีสันทันของเสียง คลาริเน็ต และแซกโซโฟนมากที่สุด และเครื่องดนตรีที่ชื่นชอบมากที่สุดคือ ทรัมเป็ต คลาริเน็ต วิโอลา ทรอมโบน ไวโอลิน และฟลูท เรียงตามลำดับ (Darrow, 1991)

สำหรับในประเทศไทย ยังไม่ค้นพบหลักฐานเอกสารหรืองานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางดนตรีของคนหูหนวก มีเพียงแต่งานวิจัยของ นัทธี เชียงชนะนา (2559a) ที่แสดงให้เห็นถึงสภาพและความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนการสอนดนตรีในบริบทของโรงเรียนสอนคนหูหนวกในประเทศไทย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าในโรงเรียนสอนคนหูหนวกหรือโรงเรียนโสตศึกษา มีการจัดประสบการณ์ทางดนตรีให้กับนักเรียนทั้งในฐานะของรายวิชาดนตรีในหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมทางดนตรีอื่นๆ ซึ่งผลการวิจัยนำเสนอประเด็นที่มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนดนตรี ได้แก่ การให้ความสำคัญกับการกำหนดเป้าหมายและผลการเรียนรู้ด้านทักษะทางดนตรี การเพิ่มอัตรากำลังครูสอนดนตรีในแต่ละระดับ การจัดหาเครื่องดนตรีให้เพียงพอ การจัดเวลาฝึกซ้อม การวัดและประเมินผลที่เหมาะสม และการจัดหาวิทยากรมาอบรมเพิ่มพูนความรู้ให้แก่นักเรียน

จากเอกสารและงานวิจัยในข้างต้นแสดงให้เห็นว่าในประเทศไทยยังขาดการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมทางดนตรีของผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางดนตรีของนักเรียนหูหนวกในบริบทของโรงเรียน ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าความเข้าใจในวัฒนธรรมของผู้เรียนจัดเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนประสบความสำเร็จ ดังนั้นการที่จะพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนดนตรีสำหรับนักเรียนหูหนวกให้สอดคล้องและเหมาะสมกับการเรียนรู้ของนักเรียนหูหนวกได้นั้น ควรเริ่มจากการศึกษาและทำความเข้าใจในบทบาทของดนตรีที่เข้ามาอยู่ในบริบททางวัฒนธรรมการเรียนการสอนและวัฒนธรรมของนักเรียน หูหนวกในโรงเรียนโสตศึกษาก่อนเป็นอันดับแรก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษามุมมองของครูต่อบทบาทของดนตรีในวัฒนธรรมของนักเรียนหูหนวกในโรงเรียนสอนคนหูหนวกในประเทศไทย โดยทำการศึกษารายละเอียดของดนตรีในกิจวัตรประจำวัน หลักสูตรและการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และการให้การสนับสนุนด้านดนตรี การวิจัยในครั้งนี้เน้นศึกษามุมมองของครูที่มีต่อนักเรียนหูหนวกเท่านั้น ซึ่งไม่รวมถึงนักเรียนหูตึง หรือนักเรียนที่ใส่ประสาทหูเทียม ผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การให้บริการดนตรีบำบัด และการวิจัยทางดนตรีศึกษาและดนตรีบำบัดสำหรับนักเรียนหูหนวกในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามุมมองของครูต่อบทบาทของดนตรีในวัฒนธรรมของนักเรียนหูหนวก ในโรงเรียนสอนคนหูหนวกในประเทศไทย ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนและครูที่เป็นผู้บริหารที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมดนตรีสำหรับนักเรียนหูหนวก โดยมุ่งตอบคำถามวิจัย 3 ประเด็นหลักดังต่อไปนี้

- 1) บทบาทของดนตรีในกิจวัตรประจำวันของนักเรียนหูหนวกเป็นอย่างไร
- 2) บทบาทของดนตรีในหลักสูตรและการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนหูหนวกเป็นอย่างไร
- 3) กิจกรรมเสริมหลักสูตรและการให้การสนับสนุนด้านดนตรีในโรงเรียนเป็นอย่างไรบ้าง

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา (Case Study Research) เพื่อทำการศึกษารoles บทบาทของดนตรีในวัฒนธรรมของนักเรียนหูหนวก ในโรงเรียนสอนคนหูหนวกในประเทศไทย ตามมุมมองของครู การวิจัยกรณีศึกษาจัดเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีการกำหนดขอบเขตของผู้เข้าร่วมวิจัยหรือเรียกว่ากรณีศึกษาทั้งรายบุคคลและกลุ่มผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การศึกษาจากทบทวนเสียง การศึกษาจากเอกสาร และรายงาน (Creswell, 2007) การวิจัยกรณีศึกษามุ่งตอบคำถาม “How” และ “Why” ในสภาพการณ์ที่เป็นปัจจุบัน โดยไม่มีการจัดกระทำตัวแปรหรือสถานการณ์ใดๆ (Yin, 2003) สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นวิธีหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เกณฑ์การคัดเลือกกรณีศึกษา

กรณีศึกษาของงานวิจัยในครั้งนี้จัดเป็นกรณีศึกษาประเภทสถานที่ นั่นคือ โรงเรียนสอนคนหูหนวกในประเทศไทย ที่มีความโดดเด่นและสอดคล้องกับการตอบคำถามวิจัย โดยผู้วิจัยคัดเลือกกรณีศึกษาตามเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนดขึ้น ดังนี้

- 1) เป็นโรงเรียนสอนคนหูหนวกในสังกัดของสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 2) เป็นโรงเรียนที่มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับดนตรีและการเคลื่อนไหว หรือมีการจัดกิจกรรมดนตรีให้กับนักเรียนหูหนวกอย่างต่อเนื่องติดต่อกันเป็นเวลา 3 ปีการศึกษา
- 3) เป็นโรงเรียนที่มีผลงานดีเด่นหรือได้รับรางวัลเกี่ยวกับการแสดงดนตรี การเคลื่อนไหว ประกอบเพลง การแสดงเพลงภาษามือ หรือการแสดงละครประกอบบทเพลงภาษามือ ในการแข่งขันดนตรีและการแสดงระดับชาติ เช่น การประกวดดนตรีและการแสดงในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน และการประกวดการแสดงเพลงภาษามือในโครงการเล่าเรื่องด้วยภาษามือไทย เป็นต้น

จากการพิจารณาคัดเลือกโรงเรียนตามเกณฑ์ดังกล่าว ผู้วิจัยได้รายชื่อโรงเรียนที่ผ่านเกณฑ์ในการคัดเลือกทั้งหมด 4 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น
2. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดอุดรธานี
3. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดนครปฐม
4. โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดสงขลา

3. ผู้เข้าร่วมในการวิจัย

ผู้เข้าร่วมวิจัยที่ให้ข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ มีจำนวนทั้งหมด 8 คน จากโรงเรียนทั้งหมด 4 โรงเรียน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1) ครูที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนดนตรีหรือการจัดกิจกรรมดนตรี โดยครอบคลุมถึงครูผู้สอนรายวิชาดนตรี ครูผู้ควบคุมหรือฝึกซ้อมการจัดกิจกรรมดนตรีและการแสดง หรือครูที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของชมรมดนตรีและการแสดง ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับด้านนี้ ไม่น้อยกว่า 2 ปี โรงเรียนละ 1 ท่าน

2) ครูที่เป็นผู้บริหารที่ดูแลฝ่ายกิจกรรมของโรงเรียนหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมทางดนตรีและการแสดงของโรงเรียน โดยมีประสบการณ์ในการทำงาน ไม่น้อยกว่า 2 ปี และสามารถให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยชิ้นนี้ได้ โรงเรียนละ 1 ท่าน

ผู้เข้าร่วมวิจัยทุกคนได้ให้การยินยอมเข้าร่วมให้ข้อมูลแก่การวิจัยในครั้งนี้อย่างถูกต้องตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยมหิดล

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview protocol) เพื่อใช้สัมภาษณ์ครูผู้สอนรายวิชาดนตรีหรือผู้ควบคุม/ฝึกซ้อมดนตรีและการแสดง และครูที่เป็นผู้บริหารที่ดูแลการจัดกิจกรรมของโรงเรียน แบบสัมภาษณ์นี้ ประกอบด้วย ข้อคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เปิดโอกาสให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ให้ข้อมูลได้อย่างอิสระ ประกอบไปด้วย 14 ข้อคำถาม เกี่ยวข้องกับบริบทของดนตรีในวัฒนธรรมของนักเรียนหูหนวก

การวิจัยนี้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน (IRB) มหาวิทยาลัยมหิดล การเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มขึ้นหลังจากที่ได้รับ การรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน (IRB) โดยผู้วิจัยดำเนินการประสานงานและติดต่อกับทางโรงเรียน โดยนำหนังสือเชิญเข้าร่วมการวิจัย พร้อมทั้งเอกสารชี้แจงการเข้าร่วมวิจัย และหนังสือยินยอมการเข้าร่วมวิจัย ให้ผู้เข้าร่วมวิจัยพิจารณาเข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นัดหมายวันและเวลาเข้าไปสัมภาษณ์ โดยกำหนดการสัมภาษณ์ท่านละ 1 ครั้ง โดยใช้เวลาสัมภาษณ์ท่านละ 1 ชั่วโมง ในการสัมภาษณ์ดำเนินการโดยคณะผู้วิจัย ในขณะที่สัมภาษณ์มีการบันทึกเทปเสียงไว้ ซึ่งได้ขออนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ก่อนการบันทึก โดยดำเนินการสัมภาษณ์ ณ หน่วยงานต้นสังกัดของผู้ให้สัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์สรุปข้อมูลเชิงอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งผู้วิจัยนำข้อมูลที่ ได้จากการสัมภาษณ์ มาทำการจำแนกแยกแยะจัดหมวดหมู่ เปรียบเทียบ และตีความเพื่อสร้างข้อสรุปแบบอุปนัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำเสนอข้อมูลในรูปแบบความเรียงตามประเด็นหลัก (Theme)

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัยในครั้งนี้แบ่งการนำเสนอตามประเด็นหลัก 3 ประเด็น ได้แก่ 1) บทของดนตรีในกิจวัตรประจำวันของนักเรียนหูหนวก 2) บทบาทของดนตรีในหลักสูตรและการเรียนการสอน และ 3) กิจกรรมเสริมหลักสูตรและการสนับสนุนด้านดนตรี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. บทบาทของดนตรีในกิจวัตรประจำวันของนักเรียนหูหนวก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านบทบาทของดนตรีในกิจวัตรประจำวันของนักเรียนหูหนวก พบว่า

ผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคนให้ข้อมูลที่สอดคล้องกัน ซึ่งสามารถแบ่งบทบาทของดนตรีในชีวิตประจำวันของนักเรียนหูหนวกในบริบทของโรงเรียน ตามกิจกรรมทางดนตรี ได้ 4 กิจกรรมหลัก ได้แก่ การฟัง การเคลื่อนไหวประกอบดนตรี การร้องเพลง และการเล่นเครื่องดนตรี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 การฟังดนตรี: ผลการวิจัย พบว่า ในชีวิตประจำวันของเด็กหูหนวกแสดงพฤติกรรมการฟังดนตรีที่หลากหลายเช่นเดียวกับเด็กที่มีการได้ยิน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับการได้ยินที่ยังหลงเหลืออยู่ ซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบทต่างๆ 3 บริบทดังต่อไปนี้ 1) การฟังเพลงผ่านโทรศัพท์ หรือเครื่องเล่น MP3 โดยใช้หูฟัง พวกเขาอาจจะเปิดระดับเสียงดังที่สุด ซึ่งเด็กหูหนวกแต่ละคนรับรู้ได้ไม่เท่ากัน บางคนรับรู้แค่จางหะสั้นสะเทือน ส่วนบางคนที่ยังพอมีการได้ยินอาจจะรับรู้ทำนองเพลงได้ด้วย 2) การฟังเพลงผ่านโทรศัพท์ และยูทูป (YouTube) โดยใช้ หูฟัง ซึ่งมีการเปิดระดับเสียงดังที่สุดเช่นเดียวกับการฟังผ่านเครื่องเล่นต่างๆ แต่ถ้าหากไม่มีการใช้หูฟังเด็กหูหนวกก็จะรับรู้ผ่านการแสดงสีหน้า ท่าทาง การเต้น และองค์ประกอบต่างๆ ในมิวสิกวิดีโอ หรือคอนเสิร์ต และ 3) การฟังเพลงตามเทศกาลหรือกิจกรรมสำคัญต่างๆ ภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ซึ่งเด็กหูหนวกมักจะเข้าไปอยู่ใกล้ๆ ลำโพง หรือเอาหูแนบลำโพงเพื่อฟังเพลง และจับจังหวะของเพลง

1.2 การเคลื่อนไหวประกอบดนตรี: ผลการวิจัย พบว่า เด็กหูหนวกมักชอบดูรายการในทีวี เช่นรายการเพลง หรือรายการเต้น พวกเขาอาจจะแต่งตัว และเลียนแบบท่าเต้นของนักร้องหรือศิลปินที่พวกเขาชื่นชอบและมีชื่อเสียงอยู่ในขณะนั้น ซึ่งพวกเขาสามารถจำท่าเต้น และจับจังหวะการเต้นได้อย่างถูกต้อง เด็กหูหนวกมักจะชอบสร้างจังหวะด้วยตนเอง มีการโยกตัวหรือเล่นตบแฉะกับเพื่อนๆ อย่างเป็นจังหวะ นอกจากนี้เด็กหูหนวกมักจะชอบเต้นประกอบกับเสียงเพลง ตัวอย่างเช่น ในโรงเรียนมีกิจกรรมต่างๆ และมีการเปิดเพลงออกลำโพง พวกเขาอาจจะวิ่งเข้าไปใกล้ๆ ลำโพง บางคนเอาหูแนบลำโพงเพื่อจับจังหวะ และแสดงท่าทางการเต้นเป็นลีลาของพวกเขาเองอย่างสนุกสนาน

1.3 การร้องเพลง: ผลการวิจัย พบว่า เด็กหูหนวกมีการแสดงพฤติกรรมการร้องเพลงอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการเปล่งเสียงร้องเพลงเพื่อเลียนแบบเสียงร้องที่พวกเขาได้ยินมาจากสื่อต่างๆ ลักษณะที่สองคือการแสดงเพลงภาษามือ ซึ่งเปรียบได้กับการถ่ายทอดความหมาย และความรู้สึกของบทเพลงแทนการเปล่งเสียงร้อง

1.4 การเล่นเครื่องดนตรี: ผลการวิจัย พบว่า เด็กหูหนวกสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้ โดยเฉพาะการเล่นกลองและเครื่องประกอบจังหวะต่างๆ ซึ่งพวกเขาสามารถเล่นกลองในจังหวะที่หลากหลายโดยเน้นความสนุกสนานเป็นสำคัญ นอกจากนี้เด็กหูหนวกยังสามารถเล่นอังกะลุงในลักษณะการรวมวงได้ ซึ่งการฝึกหัดอังกะลุงมีเป้าหมายเพื่อการแข่งขัน

2. บทบาทของดนตรีในหลักสูตรและการเรียนการสอน

2.1 รายวิชาดนตรีในหลักสูตร: ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนสอนคนหูหนวกมีการจัดรายวิชาดนตรี อยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ

1) ดนตรีในหลักสูตรตามแนวवलด์อร์ฟในระดับชั้นประถมศึกษา การเรียนดนตรีในระดับชั้นประถมศึกษาเป็นการเรียนในลักษณะการบูรณาการดนตรีเข้าไปในรายวิชาหรือกิจกรรมการเรียนต่างๆ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนและส่งเสริมทักษะทางวิชาการ โดยเน้นการเรียนขลุ่ย และอังกะลุงเป็นส่วนใหญ่

2) รายวิชาดนตรีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสาระศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในระดับชั้นนี้ มีการจัดวิชาดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาหลักในสาระศิลปะ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียน เรียนศิลปะแขนงต่างๆ 3 แขนงด้วยกัน คือ ศิลปะ ดนตรี และนาฏศิลป์ เพราะฉะนั้นนักเรียน หุหนวกจะไม่ได้เรียนแค่รายวิชาดนตรีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่จะต้องเรียนศิลปะ และนาฏศิลป์อีกด้วย ทั้งนี้ความเข้มข้นของรายละเอียดแต่ละรายวิชานั้น จะขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้สอนเป็นสำคัญ ซึ่งบางโรงเรียนไม่มีครูดนตรีโดยเฉพาะ ทำให้ไม่สามารถจัดการเรียนการสอนดนตรีได้ครบถ้วนตามสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

2.2 เป้าหมายของการเรียนการสอนดนตรี: ผลการวิจัย พบว่า เป้าหมายของการเรียนการสอนดนตรีสำหรับคนหูหนวกซึ่งถูกกำหนดขึ้นโดยครูผู้สอนนั้น แบ่งออกเป็น 2 ด้านหลักๆ ดังนี้

1) เป้าหมายด้านดนตรี: สำหรับเป้าหมายด้านดนตรีจากข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแบ่งออกเป็น 2 เป้าหมายย่อย คือ เป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะและความสามารถทางดนตรี ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเน้นการพัฒนาทักษะการเล่นเครื่องดนตรี การเคลื่อนไหว และเพลงภาษามือ สำหรับเป้าหมายที่สองคือการส่งเสริมความซาบซึ้ง ความงดงาม และความสุขจากการเล่นหรือเข้าร่วมกิจกรรมดนตรี

2) เป้าหมายที่ไม่ใช่ดนตรี: สำหรับเป้าหมายที่ไม่ใช่ดนตรีนั้นหมายความว่าเป้าหมายด้านอื่นๆ ที่เกิดจากประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมดนตรี เช่น การส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ของผู้เรียน หรือการพัฒนาทักษะทางวิชาการ เป็นต้น สำหรับเป้าหมายที่ไม่ใช่ดนตรีจากข้อมูลให้ผู้ให้สัมภาษณ์ได้กล่าวไว้ ส่วนใหญ่เน้นการส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะพัฒนาการด้านสติปัญญา และพัฒนาการด้านร่างกาย

2.3 สาระดนตรีและกระบวนการเรียนการสอนดนตรีสำหรับนักเรียนหูหนวก: ผลการวิจัย พบว่า สาระดนตรีสำหรับการจัดการเรียนการสอนเด็กหูหนวกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มสาระหลัก ได้แก่

1) สาระด้านบทเพลง: บทเพลงที่ใช้สอนนักเรียนหูหนวกส่วนใหญ่เป็นเพลงเด็กสั้นๆ ทำนองและจังหวะไม่ซับซ้อน โดยการคัดเลือกเพลงดังกล่าวจะเลือกจากเพลงง่ายๆ ขึ้นมาสอนก่อนในเบื้องต้นสามารถแบ่งประเภทเพลงได้ 3 ประเภท คือ

- เพลงไทยเดิม/เพลงพื้นบ้าน เช่น เพลงเต้ยโขง เพลงลาวดวงเดือน เพลงลาวเสียงเทียน และเพลงลอยกระทง

- เพลงเด็กทำนองสากล เช่น เพลงหนูมาลี เพลงขนมปังกรอบ เพลงสะพานสายรุ้ง เพลงแมงมุมลาย เพลง twinkle twinkle little star และเพลง Happy birthday

- เพลงในชีวิตประจำวัน เช่น เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงชาติ เพลงมหาฤกษ์ และเพลงพระราชนิพนธ์

2) สาระด้านทักษะดนตรี: ทักษะดนตรีที่สอนให้นักเรียนหูหนวกโดยส่วนใหญ่ คือ ทักษะการเล่นเครื่องดนตรี โดยเฉพาะการเป่าขลุ่ย และการเล่นอังกะลุง นอกจากนี้ยังมีเครื่องดนตรีอื่นๆ อีก เช่น เปียโน และกีตาร์ไฟฟ้า

สำหรับผลการวิจัยด้านกระบวนการเรียนการสอนดนตรี พบว่า กระบวนการเรียนการสอนดนตรีนั้นผู้สอนเน้นการเริ่มสอนจากทักษะพื้นฐานสำคัญของดนตรี คือ “จังหวะ” โดยเริ่มจากการรับรู้และการตอบสนองต่อจังหวะในรูปแบบต่างๆ โดยใช้ร่างกาย เรื่อยไปจนถึงการใช้เครื่องดนตรี เมื่อนักเรียน

สามารถรับรู้จังหวะได้ดีแล้วจึงเริ่มสอนการอ่านโน้ต และการเล่นเครื่องดนตรีประเภทต่างๆ ต่อไป

2.4 แผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) สำหรับการเรียนรู้ทางดนตรี: ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนสอนคนหูหนวกส่วนใหญ่มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ซึ่งระบุวิชาดนตรีเป็นวิชาหนึ่งให้นักเรียนได้เรียนรู้ ตามเป้าหมาย มาตรฐาน และตัวชี้วัดในสาระดนตรีของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 สำหรับการกำหนดเป้าหมายใน IEP นั้น มีการกำหนดให้สอดคล้องและเหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนที่มีเด็กพิการซ้อน ซึ่งต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ซึ่งครูผู้สอนลงรายละเอียดกิจกรรมการเรียนรู้ในแผนการจัดการเรียนรู้รายชั่วโมงต่อไป เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนสอดคล้องกับระดับความสามารถของนักเรียน

2.5 การจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียน ลี้อ และอุปกรณ์การสอน: ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนสอนคนหูหนวกส่วนใหญ่มีห้องสำหรับเรียนและฝึกซ้อมดนตรีโดยเฉพาะ แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงเป็นความต้องการของทุกโรงเรียน คือ ความต้องการเครื่องดนตรีให้เพียงพอต่อผู้เรียน และความต้องการเครื่องดนตรีที่หลากหลาย โดยเฉพาะเครื่องดนตรีประเภทกลองและเครื่องประกอบจังหวะอื่นๆ ซึ่งสามารถเติมเต็มวงดนตรีให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น หรือสามารถผสมวงดนตรีใหม่ๆ ได้

2.6 การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน: ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนสอนคนหูหนวกส่วนใหญ่มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ทางดนตรีของผู้เรียน 2 รูปแบบ คือ ภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ ในการวัดและประเมินผลภาคทฤษฎีนั้น เป็นการวัดความรู้ด้านเนื้อหาทางดนตรี ได้แก่ ทฤษฎีดนตรี และประวัติดนตรี โดยใช้แบบทดสอบในรูปแบบต่างๆ เช่น แบบทดสอบปรนัย แบบทดสอบประเภทเขียนตอบ และแบบทดสอบที่ใช้รูปภาพ ในส่วนการวัดและประเมินผลภาคปฏิบัตินั้น เป็นการวัดและประเมินทักษะปฏิบัติทางดนตรี ผ่านการสังเกตจากการบรรเลงดนตรีของผู้เรียน

2.7 การฝึกซ้อมทางดนตรี: ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดชั่วโมงเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกซ้อมการบรรเลงดนตรี โดยช่วงเวลาของการฝึกซ้อมจะไม่กระทบกับคาบเรียนปกติ ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีการจัดช่วงเวลาฝึกซ้อมใกล้เคียงกัน เช่น ตอนเช้าก่อนเคารพธงชาติ ตอนกลางวันหลังจากทานอาหารกลางวัน และตอนหลังเลิกเรียน ซึ่งจะมีการขออนุญาตผู้ปกครองของนักเรียนในกรณีที่เป็นการฝึกซ้อมนอกเวลาเรียน

3. กิจกรรมเสริมหลักสูตรและการสนับสนุนด้านดนตรี

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดกิจกรรมชุมนุม หรือกิจกรรมชมรมดนตรี เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกเข้ามามีส่วนร่วมตามความสมัครใจ และสามารถเลือกเล่นเครื่องดนตรีที่ตนเองชื่นชอบได้อย่างอิสระ นอกจากนี้ในแต่ละโรงเรียนยังมีกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางดนตรีทั้งที่เป็นกิจกรรมการแสดงในงานหรือเทศกาลต่างๆ ของโรงเรียนหรือชุมชน และกิจกรรมการประกวดทางดนตรี เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถทางดนตรีได้อย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้กิจกรรมดนตรีดังกล่าวได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและอุปกรณ์ต่างๆ เป็นอย่างดีจากผู้บริหาร

อภิปรายผล

1. บทบาทของดนตรีในชีวิตประจำวันของนักเรียนหูหนวก

จากผลการวิจัย พบว่า ในชีวิตประจำวันของนักเรียนหูหนวกมีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรมดนตรี

เช่นเดียวกันกับนักเรียนที่มีการได้ยิน ซึ่งการเข้าถึงกิจกรรมทางดนตรีของนักเรียนหูหนวกมีความใกล้เคียงกับนักเรียนที่มีการได้ยิน ดังเช่น Adamek และ Darrow (2010) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ในการเรียนดนตรีของนักเรียน หูหนวก มีความคล้ายคลึงกันกับนักเรียนที่มีการได้ยินปกติ โดยเน้นการมีส่วนร่วมทางดนตรีในหลากหลายรูปแบบ จากผลการวิจัยในครั้งนี้ให้ข้อค้นพบว่านักเรียนหูหนวกสามารถเข้าถึงและรับรู้กิจกรรมทางดนตรีในชีวิตประจำวัน ได้ทั้งหมด 4 กิจกรรมหลัก ได้แก่ การฟังดนตรี การเคลื่อนไหวประกอบดนตรี การร้องเพลง และการเล่นเครื่องดนตรี

กิจกรรมการฟังดนตรี ดูเหมือนจะเป็นกิจกรรมที่ขัดต่อความบกพร่องของนักเรียนกลุ่มดังกล่าว หลายคนคิดว่าคนหูหนวก ไม่น่าจะสามารถรับรู้ดนตรีผ่านการฟังได้ แต่ในสิ่งที่จริงแล้วนั้น หากเราพิจารณาถึงระดับการสูญเสียการได้ยิน ก็จะพบว่าคนหูหนวกแต่ละคนสูญเสียการได้ยินในระดับที่แตกต่างกัน ซึ่งหากมีการสูญเสียการได้ยินในระดับน้อย พวกเขาจะรับรู้เสียงจากการฟังได้ในความถี่ที่กว้างขึ้นและรับรู้เสียงได้หลากหลายมากกว่าคนที่สูญเสียการได้ยินในระดับมากหรือรุนแรง ดังนั้นการรับรู้เสียงดนตรีของคนหูหนวกจึงขึ้นอยู่กับความแตกต่างในปัจจัยของช่วงความถี่ สีสันของเสียง และความเข้มของเสียงเป็นสิ่งสำคัญ (Darrow & Grohe, 2002) ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้นักเรียนหูหนวกหลายคนสามารถสัมผัสและรับรู้ดนตรีผ่านกิจกรรมการฟังได้ โดยมีพฤติกรรมการฟังที่หลากหลาย ได้แก่ 1) การฟังเพลงผ่านโทรศัพท์หรือเครื่องเล่น MP3 โดยใช้หูฟัง โดยมักจะเปิดระดับเสียงดังที่สุด 2) การฟังเพลงผ่านโทรศัพท์ และยูทูบ (YouTube) โดยใช้หูฟัง ซึ่งมีการเปิดระดับเสียงดังที่สุดเช่นเดียวกับการฟังผ่านเครื่องเล่นต่างๆ แต่ถ้าหากไม่มีการใช้หูฟังเด็กหูหนวกก็จะรับรู้ผ่านการแสดงสีหน้า ท่าทาง การเต้น และองค์ประกอบต่างๆ ในมิวสิกวิดีโอ หรือคอนเสิร์ต และ 3) การฟังเพลงตามเทศกาลหรือกิจกรรมสำคัญต่างๆ ภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน ซึ่งเด็กหูหนวกมักจะเข้าไปอยู่ใกล้ๆ ลำโพง หรือเอาหูแนบลำโพงเพื่อฟังเพลง และจับจังหวะของเพลง จากพฤติกรรมการฟังของนักเรียนหูหนวก แสดงให้เห็นถึงวิธีการที่หลากหลายและแตกต่างกันออกไป แต่มุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันคือ การใช้หูฟังเพื่อรับรู้องค์ประกอบของดนตรี เพราะฉะนั้นนักเรียนหูหนวกในแต่ละคนมักจะมีวิธีการรับรู้ดนตรีจากการฟังที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับระดับการสูญเสียการได้ยิน และสิ่งหนึ่งที่สังเกตได้จากข้อมูลนี้คือ การเพิ่มระดับความดังของเสียงที่ได้ยินจากอุปกรณ์เครื่องเสียงต่างๆ เช่น การฟังเพลงผ่าน MP3 ก็จะเปิดจนดังสุด หรือเปิดทีวีให้ดังที่สุด เพราะอย่างน้อยนักเรียนบางคนที่มีการสูญเสียการได้ยินในระดับมาก ไม่สามารถรับรู้ทำนองดนตรีได้ พวกเขาจะยังคงสามารถรับรู้การสั่นสะเทือนของเสียงดนตรีทดแทนได้ ซึ่งพวกเขาเหล่านั้นก็ยังสามารถสนุกสนานไปกับดนตรีตามความหมายในการรับรู้ของพวกเขา แม้ว่าจะเป็นเพียงแค่การสั่นสะเทือนก็ตาม

ในปัจจุบันนี้มีงานวิจัยมากมายที่ทำการศึกษเกี่ยวกับ การรับรู้การฟังดนตรีของคนที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน โดยเฉพาะคนที่ใส่เครื่องช่วยฟังหรือใส่ประสาทหูเทียม ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่เน้นการใช้กิจกรรมการฟังเพื่อฟื้นฟูความสามารถทางการได้ยิน เช่น งานวิจัยของ Gfeller (2001) ทำการศึกษาการฟังดนตรีเพื่อฟื้นฟูความสามารถทางการได้ยินในผู้ใหญ่ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและใส่ประสาทหูเทียม งานวิจัยของ Gfeller, Knutson, Woodworth, Witt & DeBus (1998) ทำการเปรียบเทียบการรับรู้ในสีสันของเสียงดนตรีระหว่างผู้ที่ใส่ประสาทหูเทียมกับผู้ที่มีการได้ยินปกติ และงานวิจัยของ Gfeller & Lansing (1991) ได้ทำการศึกษารับรู้ทำนอง รูปแบบจังหวะ และสีสันของเสียงดนตรีของผู้ที่ใส่ประสาทหูเทียม เป็นต้น

ในด้านกิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบดนตรีนั้น ผลการวิจัยให้ข้อค้นพบว่านักเรียนหูหนวกชอบดูรายการในทีวีโดยเฉพาะรายการเพลง หรือรายการเต้นที่แสดงโดยศิลปินที่พวกเขาชื่นชอบและมีชื่อเสียงเป็นที่นิยมในขณะนั้น สอดคล้องกับในประเทศสหรัฐอเมริกาที่นักเรียนหูหนวกหลายคนมีความสุขสนุกสนานกับดนตรีและเรียนรู้ดนตรีที่แสดงโดยศิลปินที่ได้รับความนิยม โดยได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มเพื่อนๆ หรือพี่น้องของพวกเขาที่ชื่นชอบศิลปินเหล่านั้นเช่นกัน (Darrow, 2000) สำหรับในงานวิจัยนี้ยังให้ข้อค้นพบเกี่ยวกับพฤติกรรมตอบสนองต่อดนตรีผ่านการเคลื่อนไหว โดยเฉพาะความสามารถในการเลียนแบบท่าเต้นของนักร้องหรือศิลปินที่พวกเขาชื่นชอบ และจับจังหวะการเต้นได้อย่างถูกต้อง พวกเขาสามารถสร้างจังหวะด้วยตนเอง พร้อมกับโยกตัวอย่างเป็นจังหวะ พวกเขามักจะวิ่งเข้าไปใกล้ๆ ลำโพง บางคนเอาหูแนบลำโพงเพื่อจับจังหวะ และแสดงท่าทางการเต้นเป็นลีลาของพวกเขาเองอย่างสนุกสนาน จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันของความสามารถในการรับรู้ดนตรีและทักษะการแสดงออกทางดนตรี โดยแสดงออกมาผ่านการเคลื่อนไหวหรือเต้นประกอบดนตรี ซึ่งก่อนที่พวกเขาจะสามารถสร้างจังหวะเองได้นั้น พวกเขาจะต้องมุ่งเข้าไปใกล้แหล่งกำเนิดเสียงเพื่อให้สามารถรับรู้รูปแบบของทำนองหรือจังหวะทางดนตรี จากนั้นพวกเขาจึงแสดงการตอบสนองต่อเสียงดนตรีผ่านการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างสนุกสนาน ไม่เพียงแต่พวกเขาจะเคลื่อนไหวได้ตรงกับจังหวะเท่านั้น แต่พวกเขายังสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างสวยงาม ซึ่งทักษะการเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่พวกเขาใช้การสื่อสารด้วยภาษามือเป็นหลัก ซึ่งพวกเขาคุ้นเคยกับการประสานการทำงานของกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก ให้สามารถถ่ายทอดสารผ่านอวัยวะภาษาออกมาได้อย่างคล่องแคล่วและสวยงาม ดังนั้นจึงไม่แปลกใจที่เราสามารถสอนทักษะการเคลื่อนไหวประกอบดนตรี ให้แก่นักเรียนหูหนวกได้อย่างง่ายดาย และพวกเขาก็สามารถจำท่าทางและปฏิบัติทักษะดังกล่าวได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งผลการวิจัยและข้อมูลที่น่าเสนอนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นัทธี เชียงชนะ (2559b) ที่ได้ทำการเปรียบเทียบทักษะการเคลื่อนไหวประกอบดนตรีระหว่างนักศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน กับนักศึกษาที่มีการได้ยินที่เรียนในระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยินมีค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการเคลื่อนไหวประกอบดนตรีที่สูงกว่านักศึกษาที่มีการได้ยิน โดยนักศึกษาที่มีความบกพร่องทางการได้ยินอาศัยการรับรู้รูปแบบจังหวะผ่านการมองเห็นและเลียนแบบจากสิ่งที่พวกเขาเห็นเป็นหลัก และพวกเขายังสามารถรับรู้จังหวะในการเคลื่อนไหวผ่านการได้ยินที่หลงเหลือได้ด้วย ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่าองค์ประกอบของดนตรีที่ผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยินรับรู้ได้ดีที่สุด คือ องค์ประกอบด้านจังหวะจากเครื่องดนตรีที่มีเสียงต่ำ เช่น กลองขนาดใหญ่ที่ให้โทนเสียงต่ำ เป็นต้น (Adamek & Darrow, 2010)

กิจกรรมทางดนตรีอีกกิจกรรมหนึ่งที่มีกพบว่านักเรียนหูหนวกแสดงพฤติกรรมทางดนตรีนี้ค่อนข้างบ่อย คือ กิจกรรมการร้องเพลง โดยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Darrow (1993) ซึ่งพบว่านักเรียนหูหนวกในโรงเรียนชื่นชอบและสนุกสนานในกิจกรรมการร้องเพลงหรือเพลงภาษามือมากที่สุด เพราะฉะนั้นกิจกรรมการร้องเพลง จึงมีได้หมายรวมแค่การเปล่งเสียงเท่านั้น แต่การใช้ภาษามือเพื่อแสดงบทเพลงก็นับว่าเป็นกิจกรรมการร้องเพลงของคนหูหนวกเหมือนกัน ดังข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ซึ่งพบว่านักเรียนหูหนวกมีการแสดงพฤติกรรมการร้องเพลงอยู่ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการเปล่งเสียงร้องเพลงเพื่อเลียนแบบเสียงร้องที่พวกเขาได้ยินมาจากสื่อต่างๆ ลักษณะที่สองคือการแสดงเพลงภาษามือ ซึ่งเปรียบได้กับการถ่ายทอดความหมาย และความรู้สึกของบทเพลงผ่านการเปล่งเสียงร้อง (Darrow, 1987) ซึ่งในชีวิต

ประจำวันมักจะพบนักเรียนหูหนวกแสดงพฤติกรรมในลักษณะแรกค่อนข้างบ่อย โดยที่พวกเขามักจะชอบแปลงเสียงออกมาให้คล้ายคลึงกับเสียงที่ตนรับรู้ แต่อย่างไรก็ตามไม่ใช่ว่านักเรียนหูหนวกทุกคนจะแสดงพฤติกรรมนี้ นักเรียนที่จะแสดงพฤติกรรมนี้ได้ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนที่มีการได้ยินหลงเหลืออยู่ หรือเรียกได้ว่านักเรียนหูตึง ซึ่งนักเรียนบางคนสามารถร้องเพลงได้จนจบเพลง แต่คุณภาพของเสียงที่แปลงออกมาก็จะขึ้นอยู่กับความสามารถของนักเรียนแต่ละคน

ในด้านกิจกรรมสุดท้ายที่นักเรียนหูหนวกได้เข้าไปสัมผัสและมีส่วนร่วม คือ กิจกรรมการเล่นเครื่องดนตรี ผลการวิจัยสรุปได้ว่าเด็กหูหนวกสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้ โดยเฉพาะการเล่นกลองและเครื่องประกอบจังหวะต่างๆ ซึ่งพวกเขาสามารถบรรเลงในรูปแบบจังหวะที่หลากหลายโดยเน้นความสนุกสนานเป็นสำคัญ ด้วยองค์ประกอบทางจังหวะที่ปรากฏออกมาจากการบรรเลงกลองหรือเครื่องประกอบจังหวะนั้นมีความโดดเด่นและชัดเจนกว่าเครื่องดนตรีประเภทอื่นๆ จึงทำให้นักเรียนหูหนวกเลือกที่จะเล่นเครื่องดนตรีประเภทดังกล่าวเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากพวกเขาสามารถรับรู้จังหวะของดนตรีผ่านการสัมผัสเพื่อนจากเครื่องเหล่านั้นได้ชัดเจนกว่าเครื่องดนตรีประเภทอื่นๆ โดยเฉพาะการใช้กลองหรือเครื่องประกอบจังหวะที่มีเสียงต่ำ (Adamek & Darrow, 2010; Hash, 2003) นอกจากนี้ข้อค้นพบจากงานวิจัยพบว่านักเรียนหูหนวกมีความสามารถในการเล่นอังกะลุงในลักษณะการรวมวงได้ ซึ่งการฝึกหัดอังกะลุงมีเป้าหมายเพื่อการแข่งขัน เมื่อพิจารณากิจกรรมในด้านนี้ พบว่า นักเรียนหูหนวกจะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเล่นเครื่องดนตรีเฉพาะในช่วงเวลาเรียน ในกิจกรรมชุมนุม หรือในการฝึกซ้อมในช่วงเวลาของการแข่งขันเท่านั้น แต่ในชีวิตประจำวันโดยทั่วไปของพวกเขาไม่ค่อยได้เล่นเครื่องดนตรีซึกเท่าไร เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่พักในหอพักซึ่งในแต่ละวันจะมีกิจกรรมที่ต้องทำตามระเบียบของหอพัก หากไม่ใช่เวลาที่ครูผู้สอนนัดฝึกซ้อมพวกเขาก็จะไม่ได้เล่นเครื่องดนตรี

2. ดนตรีในหลักสูตรสถานศึกษา

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าบทบาทของดนตรีในหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนสอนคนหูหนวกมีการจัดรายวิชาดนตรี อยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน คือ 1) ดนตรีในหลักสูตรตามแนววลดอร์ฟในระดับชั้นประถมศึกษา และ 2) รายวิชาดนตรีซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสาระศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ในระดับชั้นมัธยมศึกษา สำหรับในระดับชั้นประถมศึกษา ไม่มีวิชาดนตรีโดยตรง แต่ นักเรียนจะได้สัมผัสกับกิจกรรมดนตรีในลักษณะของการบูรณาการร่วมกับสาระต่างๆ นักเรียนจะได้เรียนรู้การเคลื่อนไหวประกอบเพลงภาษามือ การเป่าขลุ่ย ตลอดจนการเล่นอังกะลุง ซึ่งเป็นกิจกรรมดนตรีหลักๆ ที่เรียนในระดับประถม โดยกิจกรรมดนตรีดังกล่าวจะเป็นไปเพื่อการส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในด้านต่างๆ เพื่อเติมเต็มความคิด ความรู้สึก และเจตจำนงในตัวนักเรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งจัดเป็นเป้าหมายที่สำคัญมากในการจัดการศึกษาทางวลดอร์ฟ ดังที่ Association of Waldorf Schools of North America (2015) ได้ระบุถึงการจัดการศึกษาตามแนววลดอร์ฟว่า การจัดการศึกษาตามแนวทางวลดอร์ฟเน้นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับพัฒนาการผู้เรียน ประสบการณ์ของผู้เรียน และเนื้อหาทางวิชาการที่ของผู้เรียนควรที่จะเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนดังกล่าวเน้นการเรียนรู้ผ่านศิลปะ โดยเริ่มตั้งแต่เด็กอนุบาล จนถึงนักเรียนเกรด 12 เพื่อให้ให้นักเรียนดังกล่าวมีความเจริญงอกงามทางการเรียนรู้และกลายเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เพราะฉะนั้น ดนตรี นาฏศิลป์ การละคร บทกลอน และศิลปะจึงเป็นศาสตร์ที่สำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตามการจัดการศึกษาในแนวทางนี้

สำหรับในระดับชั้นมัธยมศึกษา ดนตรีได้ถูกจัดเป็นสาระหนึ่งในรายวิชาศิลปะ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 ซึ่งดนตรีจัดเป็นสาระที่ 2 ประกอบไปด้วยมาตรฐาน 2 ด้านด้วยกัน คือ มาตรฐาน ศ.2.1 เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรีอย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และมาตรฐาน ศ.2.2 เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ด้วยมาตรฐานดังกล่าวการเรียนดนตรีในระดับชั้นมัธยมนี้จะมีคามเข้มข้นและเป็นรูปธรรมมากกว่าในระดับชั้นประถมศึกษา เนื่องจากนักเรียนจะต้องเรียนรู้การร้องและบรรเลงเครื่องดนตรีอย่างจริงจัง เครื่องดนตรีที่นิยมสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ได้แก่ อังกะลุง เครื่องประกอบจังหวะ กลองชนิดต่างๆ และเครื่องคีย์บอร์ด ทั้งนี้ เครื่องดนตรีที่ใช้สอนในแต่ละโรงเรียนจะมีความแตกต่างกันออกไป ยกเว้นอังกะลุง จะมีการเรียนการสอนในทุกๆ โรงเรียน เนื่องด้วยมีการจัดการแข่งขันวงอังกะลุงสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน ในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนเป็นประจำเกือบทุกปี เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่โรงเรียนสอนคนหูหนวกเกือบทุกโรงเรียนจะมีเครื่องดนตรีอังกะลุง

ในสาระด้านบทเพลง ผลการวิจัยพบว่า บทเพลงที่ใช้สอนนักเรียนหูหนวกส่วนใหญ่เป็นเพลงเด็กสั้นๆ ทำนอง และจังหวะไม่ซับซ้อน เพลงที่ใช้สอนแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ 1) เพลงไทยเดิม/เพลงพื้นบ้าน 2) เพลงเด็กทำนองสากล และ 3) เพลงที่ใช้ในชีวิตประจำวัน จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าประเภทบทเพลงที่ใช้สอนนักเรียนหูหนวกมีความสอดคล้องกับสาระดนตรี ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในมาตรฐานที่ ศ.2.2 ซึ่งเน้นความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) จากมาตรฐานดังกล่าวสะท้อนถึงการเลือกใช้บทเพลงสำหรับสอนนักเรียนหูหนวกซึ่งมีทั้งเพลงไทยเดิมหรือเพลงพื้นบ้านที่ใช้สอนให้พวกเขาเรียนรู้บทเพลงในบริบทวัฒนธรรมของชาติไทยและท้องถิ่น บทเพลงที่เกี่ยวข้องกับความรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งบทเพลงที่ได้รับความนิยมในระดับสากล เพื่อให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้และมีประสบการณ์กับบทเพลงที่หลากหลายนำไปสู่ความซาบซึ้งทางดนตรีต่อไป นอกจากนี้ในระดับชั้นประถมศึกษาที่เรียนตามแนวทางการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ การเลือกบทเพลงจะเป็นไปตามแผนการจัดการเรียนการสอนแบบวอลดอร์ฟซึ่งใช้เหมือนกันทุกโรงเรียนที่เป็นเครือข่าย ส่วนใหญ่เป็นเพลงสั้นๆ ทำนองไม่ซับซ้อน เน้นนำมาใช้ร้องบูรณาการกับกิจกรรมต่างๆ เช่น เพลงร้องก่อนเริ่มกิจกรรมเล่นิทาน กิจกรรมศิลปะ เพลงร้องก่อนรับประทานอาหาร หรือบทเพลงที่ใช้เรียนไปชลุ่ยโดยเฉพาะ

จากผลการวิจัยพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่เริ่มสอนจากทักษะพื้นฐานสำคัญของดนตรี นั่นคือ “จังหวะ” โดยเริ่มจากการรับรู้และการตอบสนองต่อจังหวะในรูปแบบต่างๆ โดยใช้ร่างกาย เรื่อยไปจนถึงการใช้เครื่องดนตรี เมื่อนักเรียนสามารถรับรู้จังหวะได้ดีแล้วจึงเริ่มสอนการอ่านโน้ต และการเล่นเครื่องดนตรีประเภทต่างๆ ต่อไป จากวิธีการสอนดังกล่าวสอดคล้องกับการรับรู้องค์ประกอบทางดนตรีของนักเรียนหูหนวก ซึ่งสามารถรับรู้องค์ประกอบด้านจังหวะได้ดีที่สุด โดยเฉพาะรูปแบบจังหวะจากเครื่องตีที่มีระดับเสียงทุ้มและต่ำ เช่น กลองระดับเสียงต่ำ การสอนให้นักเรียนหูหนวกได้สัมผัสและรับรู้กับรูปแบบจังหวะจากเครื่องดนตรีดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาศึกษาหรือสัมผัสองค์ประกอบดนตรี

อื่นๆ ต่อไป สำหรับนักเรียนหูหนวกที่สูญเสียการได้ยินในระดับมากจนไม่สามารถรับรู้เสียงได้ เราสามารถสอนให้พวกเขาเรียนรู้จากการสัมผัสเพื่อนจากเครื่องดนตรีระดับเสียงต่ำ (Adamek & Darrow, 2010) พร้อมทั้งเคลื่อนไหวร่างกายในรูปแบบต่างๆ เพื่อตอบสนองต่อจังหวะที่รับรู้ได้ เพียงเท่านั้นนักเรียนหูหนวกก็จะสามารถรับรู้และสนุกสนานกับดนตรีได้อย่างมีความสุขและนำไปสู่ความซาบซึ้งทางดนตรีได้เช่นเดียวกับนักเรียนที่มีการได้ยิน

ข้อเสนอแนะ

1. ผลของการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของดนตรีในชีวิตประจำวันของนักเรียนหูหนวกในบริบทของโรงเรียน ซึ่งเห็นได้ว่านักเรียนหูหนวกสามารถที่จะเข้าถึงและมีประสบการณ์ทางดนตรีได้ไม่แตกต่างกับนักเรียนที่มีการได้ยิน ดังนั้นผู้ปกครอง ครู หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมและพัฒนา นักเรียนหูหนวก ควรมีการส่งเสริมประสบการณ์ทางดนตรีแก่นักเรียนหูหนวกอย่างจริงจัง ให้ครอบคลุม 4 กิจกรรมหลัก ได้แก่ การฟังดนตรี การเคลื่อนไหวประกอบดนตรี การร้องเพลง และการเล่นเครื่องดนตรี ดังนี้

1.1 กิจกรรมการฟังดนตรี ควรส่งเสริมให้นักเรียนมีประสบการณ์ทางการฟังเพลงที่หลากหลายหลายสไตล์ทั้งเพลงป๊อปปูล่า เพลงไทย/เพลงพื้นบ้าน และเพลงคลาสสิก โดยครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรจัดหาแหล่งของการฟังให้นักเรียนได้เข้าถึงโดยง่าย เช่น การฟังเพลงจากโทรทัศน์ วิทยุ เครื่องเล่น MP3 หรืออุปกรณ์การฟังอื่นๆ ซึ่งการจัดประสบการณ์การฟังดนตรีให้แก่นักเรียนหูหนวกควรคำนึงถึงความแตกต่างของระดับการได้ยินที่หลงเหลืออยู่ในนักเรียนแต่ละคน ซึ่งควรจัดกิจกรรมฟัง สถานที่ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น ลำโพง หูฟัง หรือเครื่องขยายเสียง เพื่อให้ นักเรียนหูหนวกทุกคนสามารถเข้าถึงและรับรู้ดนตรีจากการฟังได้

1.2 กิจกรรมการเคลื่อนไหวประกอบดนตรี ควรส่งเสริมให้นักเรียนหูหนวกตอบสนองกับเสียงดนตรีที่ตนรับรู้ผ่านการเคลื่อนไหวร่างกาย เช่น การเดินตามจังหวะ การย่อเท้า การตบมือ การโยกตัว การกระโดด การวิ่ง ตลอดจนการแสดงท่าทางประกอบบทเพลงในหลากหลายรูปแบบ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนรับรู้ เข้าถึงดนตรีและเกิดความสุขสนุกสนาน/ซาบซึ้งทางดนตรีได้ดีกว่าการฟังเพียงอย่างเดียว

1.3 กิจกรรมการร้องเพลง เป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีฝึกการรับรู้ทางดนตรีและตอบสนองผ่านการออกเสียง ซึ่งเหมาะกับนักเรียนที่ยังพอมีการได้ยินหลงเหลืออยู่และสามารถสื่อสารด้วยการออกเสียงพูดได้ นอกจากความสุขสนุกสนานที่พวกเขาจะได้รับแล้วนั้นพวกเขายังได้ฝึกประสาทการรับรู้เสียงและทักษะการเปล่งเสียงให้ชัดเจนอีกด้วย สำหรับนักเรียนที่สูญเสียการได้ยินในระดับมาก จนไม่สามารถรับรู้เสียงพูดได้ และไม่เคยฝึกการพูดมาก่อน ควรเปลี่ยนจากกิจกรรมการร้องเพลง เป็นการใช้นิ้วมือเพื่อแสดงท่วงทำนองและเนื้อหาของเพลงแทน จะช่วยทำให้พวกเขาได้รับความสนุกสนานได้เช่นกัน

1.4 กิจกรรมการเล่นเครื่องดนตรี เป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสนุกสนาน ได้ฝึกทั้งการรับรู้จากเสียง จากการสัมผัสเพื่อน และตอบสนองออกมาผ่านการเล่นเครื่องดนตรีประเภทต่างๆ โดยเฉพาะเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีที่มีช่วงเสียงต่ำและทุ้มจะช่วยให้นักเรียนหูหนวกรับรู้เสียงได้ง่ายขึ้น เช่น กลองเสียงต่ำ เบส ทรอมโบน เซลโล ดับเบิลเบส หรือเครื่องดนตรีที่มีเสียงดัง เช่น ทรัมเป็ต เป็นต้น การจัดประสบการณ์ดนตรีผ่านกิจกรรมการเล่นเครื่องดนตรี ควรจัดให้มีทั้งการบรรเลงคนเดียว และการบรรเลง

รวมวงในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้สัมผัสกับประสบการณ์ทางดนตรีอย่างครอบคลุม

2. จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าในหลักสูตรและการเรียนการสอน ระดับชั้นประถมศึกษา มีการบูรณาการดนตรีในกิจกรรมการเรียนการสอนของรายวิชาต่างๆ โดยเน้นการใช้ดนตรีเพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้เชิงวิชาการ แต่ไม่มีการเรียนดนตรีเพื่อเป้าหมายด้านทักษะทางดนตรี เพราะฉะนั้นควรมีการจัดการเรียนการสอนดนตรีแยกเป็นรายวิชาโดยเน้นเป้าหมายด้านทักษะและเนื้อหาทางดนตรี โดยระบุเป้าหมายดังกล่าวไว้ในแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) เพื่อให้นักเรียนทุกคนมีความรู้ ทักษะ และเกิดความซาบซึ้งทางดนตรีเช่นเดียวกับนักเรียนที่มีการได้ยิน สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ในสาระดนตรีของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

3. จากผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนสอนคนหูหนวกส่วนใหญ่มีห้องสำหรับเรียนและฝึกซ้อมดนตรีโดยเฉพาะ แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงเป็นความต้องการของทุกโรงเรียน คือ ความต้องการเครื่องดนตรีให้เพียงพอต่อผู้เรียน และความต้องการเครื่องดนตรีที่หลากหลาย ซึ่งสามารถเติมเต็มวงดนตรีให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น หรือสามารถผสมวงดนตรีใหม่ๆ ได้ เพราะฉะนั้นทางผู้บริหาร หน่วยงานต้นสังกัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการจัดซื้อเครื่องดนตรีในแต่ละประเภทให้เพียงพอต่อการพัฒนาประสบการณ์ทางดนตรีให้แก่เด็กนักเรียนหูหนวกต่อไป

4. การฝึกซ้อมเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างมากในการเรียนดนตรีให้ประสบความสำเร็จ จากผลการวิจัยพบว่าในแต่ละโรงเรียนมีการจัดเวลาของการฝึกซ้อมดนตรีให้แก่เด็กนักเรียนหูหนวกอย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอ จึงทำให้โรงเรียนดังกล่าวได้รับรางวัลในการแข่งขันดนตรีอยู่บ่อยครั้ง เพราะฉะนั้นหากโรงเรียนใดมีความพร้อมที่จะส่งเสริมประสบการณ์ทางดนตรีหรือจัดการเรียนการสอนดนตรีสำหรับนักเรียนหูหนวก ควรคำนึงถึงการจัดเวลาฝึกซ้อมดนตรีให้เหมาะสมต่อการพัฒนาทักษะทางดนตรีของนักเรียนในแต่ละคน

5. งานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษาเพียงแค่ 4 โรงเรียนเท่านั้น เพราะฉะนั้นผลการวิจัยจึงไม่สามารถนำไปสรุปอ้างอิงสู่กลุ่มประชากรได้ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมดเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ครอบคลุม

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล ประจำปีงบประมาณ 2558 คณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการฯ หน่วยงาน และ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการให้ทุนสนับสนุนการวิจัยและการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- นันทิ เชียงชนะนา. (2559b). การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาดนตรีกับคนหูหนวกสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. *วารสารวิจัยและพัฒนาศึกษาพิเศษ*, 5(2), 71–85.
- นันทิ เชียงชนะนา. (2559a). ดนตรีสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน: การประเมินความต้องการจำเป็นในโรงเรียนสอนคนหูหนวก. *วารสารวิจัยและพัฒนาศึกษาพิเศษ*, 5(1), 23-39.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2558). *วัฒนธรรม*. สืบค้นจาก [http://www.royin.go.th/?knowledges= วัฒนธรรม-๗-สิงหาคม-๒๕๕๕](http://www.royin.go.th/?knowledges=วัฒนธรรม-๗-สิงหาคม-๒๕๕๕)
- Adamek, M. & Darrow, A. A. (2010). *Music in special education*. 2nd ed. Silver Spring, MD: American Music Therapy Association.
- Association of Waldorf Schools of North America. (2015). *Waldorf education: An introduction*. Retrieved from https://waldorfeducation.org/waldorf_education
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Darrow, A. A. (1987). Exploring the art of sign and song. *Music Educator's Journal*, 74(1), 32-35.
- Darrow, A. A. (1991). An assessment and comparison of hearing impaired children's preference for timbre and musical instruments. *Journal of Music Therapy*, 28, 48-59.
- Darrow, A. A. (1992). The effect of vibrotactile stimuli on the recognition of pitch change by hearing impaired children. *Journal of Music Therapy*, 29: 103-112.
- Darrow, A. A. (1993). The role of music in deaf culture: Implications for music educators. *Journal of Music Therapy*, 41(2), 93-110.
- Darrow, A. A. (2000). *Conversations with deaf children about music*. Paper presented at the American Music Therapy Association Conference, St. Louis, MO.
- Darrow, A. A. & Gfeller, K. (1991). A study of public school music programs mainstreaming hearing impaired students. *Journal of Music Therapy*, 28, 23-39.
- Darrow, A. A. & Grohe, S. H. (2002). Music therapy for learners who are deaf or hard-of-hearing. In B. Wilson (Ed.), *Models of music therapy interventions in school settings*. (pp.291-311). Silver Springs, MD; American Music Therapy Association.
- Darrow, A. A. & Heller, G. N. (1985). Early advocates of music education for the hearing impaired: William Wolcott Turner and David Ely Bartlett. *Journal of Research in Music Education*, 33, 269–279.

- Gfeller, K. (2001). Aural rehabilitation of music listening for adult cochlear implant recipients: Addressing learner characteristics. *Music Therapy Perspectives, 19*(2), 88-95.
- Gfeller, K., Knutson, J. F., Woodworth, G., Witt, S. & DeBus, B. (1998). Timbral recognition and appraisal by adult cochlear implant users and normal-hearing adults. *Journal of the American Academy of Audiology, 9*, 1-19.
- Gfeller, K. & Lansing, C. R. (1991). Melodic, rhythmic, and timbral perception of adult cochlear implant users. *Journal of Speech and Hearing Research, 34*, 916-920.
- Hash, P. M. (2003). Teaching Instrumental music to deaf and hard of hearing students. *Research & Issues in Music education, 1*(1), Retrieved from <https://ir.stthomas.edu/rime/vol1/iss1/5>
- Joshua Project. (2018). *The Deaf of Thailand*. Retrieved from https://joshuaproject.net/assets/media/profiles/text/t19007_th.pdf
- Yin, R. K. (2003). *Case study method: Design and methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.